

**O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi: Tarixiy rivojlanish,
huquqiy asoslar va davlat boshqaruvidagi o'zgarishlar**

Aminov Dilshodbek Hayotjon o'g'li
Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya universiteti
Xalqaro huquq fakulteti 1-kurs talabasi

Anontatsiya: Mazkur maqolada 2022–2023 yillarda O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasiga kiritilgan o'zgartishlar mazmunan va mazmuniy jihatdan o'rganilgan. Referendum asosida amalga oshirilgan konstitutsiyaviy islohotlar natijasida mamlakat siyosiy tizimida, inson huquqlari, ijtimoiy adolat va davlat boshqaruvi tamoyillarida muhim yangiliklar yuzaga keldi. Ayniqsa, Prezident vakolat muddatining uzaytirilishi, inson huquqlari kafolatlarining kuchaytirilishi, qonunchilik va sud hokimiyatlari mustaqilligining oshirilishi, fuqarolik jamiyati institutlarining roli ortgani ushbu islohotlarning asosiy yo'nalishlari sifatida tahlil etiladi. Ishda referendum natijalari, xalq ishtirokchiligi darajasi, hamda yangi Konstitutsiya qoidalarining amaliy ahamiyati alohida e'tiborga olingan. Ushbu aniq tahlil asosida O'zbekistonda konstitutsiyaviy taraqqiyot bosqichlari va ularning istiqbolli yo'nalishlari ko'rsatib berilgan.

Kalit so'zlar: O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi, Konstitutsiyaviy islohotlar, 2023-yilgi referendum, Inson huquqlari, Fuqarolik jamiyati, Davlat boshqaruvi, Sud hokimiyati mustaqilligi, Prezident vakolatlari, Qonunchilik tizimi, Demokratik tamoyillar, Ijtimoiy adolat, Siyosiy tizim, Konstitutsiyaviy huquq, Yangi tahrirdagi Konstitutsiya, Xalq suvereniteti.

Аминов Дильшодбек Хаётжонович
Студент 1 курса факультета международного права
Университета мировой экономики и дипломатии

Аннотация: В данной работе содержательно и тематически исследуются изменения, внесённые в Конституцию Республики Узбекистан в 2022–2023 годах. В результате конституционных реформ, реализованных на основе референдума, произошли важные нововведения в политической системе страны, в области прав человека, социальной справедливости и принципов государственного управления. В частности, анализируются такие ключевые направления реформ, как продление срока полномочий Президента, усиление гарантий прав человека, повышение независимости законодательной и судебной власти, а также рост роли институтов гражданского общества. В работе особое внимание уделяется результатам референдума, степени участия населения и практической значимости новых положений Конституции. На основе проведённого анализа

MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC
SOLUTIONS

представлены этапы конституционного развития в Узбекистане и перспективные направления дальнейших преобразований.

Ключевые слова: Конституция Республики Узбекистан, Конституционные реформы, Референдум 2023 года, Права человека, Гражданское общество, Государственное управление, Независимость судебной власти, Полномочия Президента, Законодательная система, Демократические принципы, Социальная справедливость, Политическая система, Конституционное право, Конституция в новой редакции, Народный суверенитет.

Aminov Dilshodbek Hayotjonovich

*First-year student of the Faculty of International Law
University of World Economy and Diplomacy*

Abstract: This work examines the amendments made to the Constitution of the Republic of Uzbekistan in 2022-2023 both in terms of content and significance. The constitutional reforms implemented through a referendum led to important changes in the country's political system, human rights, social justice, and the principles of state governance. Specifically, the extension of the presidential term, the strengthening of human rights guarantees, the increased independence of the legislative and judicial branches, and the enhanced role of civil society institutions are analyzed as the main directions of these reforms. The results of the referendum, the level of public participation, and the practical significance of the new constitutional provisions are given special attention. Based on this detailed analysis, the stages of constitutional development in Uzbekistan and their prospective directions are highlighted.

Keywords: Constitution of the Republic of Uzbekistan, Constitutional reforms, 2023 referendum, Human rights, Civil society, Governance, Independence of the judiciary, Presidential powers, Legislative system, Democratic principles, Social justice, Political system, Constitutional law, New version of the Constitution, Popular sovereignty.

Konstitutsiya lotincha “Constitution” soʻzidan olingan boʻlib, “Belgilash, Tuzilish” degan maʼnolarni bildiradi. Konstitutsiya – davlatning asosiy qonuni hisoblanadi. Konstitutsiyada davlat tuzilishini, hokimiyat va boshqaruv organlari tizimini, ularning vakolati hamda shakllantirilish tartibi, saylov tizimi, fuqarolarning huquq va erkinliklari, jamiyat va shaxsning oʻzaro munosabatlari, shuningdek, sud tizimini hamda davlat va jamiyatning oʻzaro munosabatlarini belgilab beradi. Qadimgi Rimda ham “Konstitutsiya” atamasi boʻlgan hamda Imperator tomonidan boshqarilgan. Qadimda Sharq va Osiyo hamda Markaziy Osiyo mamlakatlarida Amir Temur “Tuzuklar”i Konstitutsiyaviy hujjat xususiyatiga ega boʻlgan shariat qonunlarini oʻz ichiga olgan. Mustaqilligimizning ilk yillarida qabul qilingan asosiy Qonunimiz Oʻzbekiston Respublikasi konstitutsiyasi Sharq va Gʻarb, Janub va Shimolning 97 ta mamlakati toʻplagan tajribasiga muvofiq

MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC SOLUTIONS

hamda Yevropa davlatlarining konstitutsiyaviy tajribasini hisobga olgan holda, “Birlashgan Millatlar Tashkiloti”, “Yevropada Xavfsizlik va hamkorlik kengashi” kabi nufuzli xalqaro tashkilotlar va AQSH, Buyuk Britaniya, Germaniya, Fransiya kabi davlatlar mutaxassislarining ekspertizasidan o’tgandan so’ng 1992-yil 8-dekabr kuni Bosh Qonunimiz ya’ni konstitutsiyamiz qabul qilingan. Shu kundan e’tiboran, 8-dekabr umumxalq bayrami deb e’lon qilindi. Bundan tashqari, Qomusimizda 1948-yil 10-dekabrda Birlashgan Millatlar Tashkiloti Bosh Assambleyasining 217 A (III) ko’rsatmasi orqali qabul qilingan “Inson huquqlari umumjahon deklaratsiyasi”da e’lon qilingan ko’rsatmalari inobatga olingan. Mustaqil O’zbekistonning birinchi Konstitutsiyasi yangi mustaqil davlatning huquqiy kafolatlarini shakllantirdi. Shunday qilib, O’zbekiston o’z mustaqilligini e’lon qilgan sanadan e’tiboran dunyo sahnida yangi, suveren davlat tashkil topgan bo’lsa, birinchi Konstitutsiyamiz qabul qilingan kuni davlatimiz yangidan tug’ildi, haqiqiy mustaqilligimizga mustahkam huquqiy poydevor qo’yildi. O’zbekiston konstitutsiyasiga hozirgi vaqtga qadar unga rasman 14 marotaba o’zgartirishlar kiritilgan hisoblanadi. Agar har bir normani hisoblasak, unda jami 68 ta normaga tuzatish, o’zgartirish va qo’shimcha kiritilgan. Jumladan:

1. 1993-yil 28-dekabrda “O’zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 77-moddasiga o’zgartirish kiritish to’g’risida”gi qonun, 77-modda: Oliy Majlis Qonunchilik palatasi deputatlari soni 150 nafardan iboratligi to’g’risidagi normaga miqdorning aniq chegarasini kengaytiruvchi o’zgartirish kiritildi.

2. 2003-yil 24-aprelda “O’zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasiga o’zgartirishlar va qo’shimchalar kiritish to’g’risida”gi qonun: O’n yillik jimlikdan so’ng konstitutsiyaning 30 ta normasiga o’zgartirish va qo’shimchalar kiritildi. O’zgartirishlar ikki palatali parlamentga o’tilishi munosabati bilan amalga oshirilgan edi. Xususan, konstitutsiyaning beshinchi bo’limi, XVIII–XX, XXIII boblariga taluqli, kelgusida ikki palatali parlamentni saylash va prezidentning konstitutsiyaviy vakolat muddatini besh yildan yetti yillik qilib o’zgartirish masalasiga bog’liq. 2002-yil 27-yanvarda ikki palatali parlament tuzish va prezidentning konstitutsiyaviy vakolat muddatini o’zgartirish to’g’risidagi ikki muhim masala bo’yicha referendum o’tkazildi. Referendum qaroriga muvofiq, “Referendum yakunlari hamda davlat hokimiyati tashkil etilishining asosiy prinsiplari to’g’risida”, “O’zbekiston Respublikasi Oliy Majlisining Senati to’g’risida”, “O’zbekiston Respublikasi Oliy Majlisining Qonunchilik palatasi to’g’risida”gi konstitutsiyaviy qonunlar o’zgartirish va qo’shimchalar kiritish uchun asos bo’ldi. Oliy Majlis ikki palata – Qonunchilik palatasi va Senatdan iboratligi, Qonunchilik palatasi bir yuz ellik nafar deputatdan iborat bo’lishi, Qonunchilik palatasi va Senatning mutlaq hamda birgalikdagi vakolatlari, prezident vakolat muddati yetti yilga uzaytirilishi bilan bog’liq o’zgartirishlar kiritildi.

3. 2007-yil 11-aprelda “O’zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining moddalariga tuzatishlar kiritish to’g’risida (89-moddasiga, 93-moddasining 15-bandiga, 102-moddasining ikkinchi qismiga)”gi qonun: Konstitutsiyaning uchta normasiga o’zgartirish

MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC SOLUTIONS

va qo'shimcha kiritildi. Prezidenti davlat boshlig'i va davlat hokimiyati organlarining kelishilgan holda faoliyat yuritishini hamda hamkorligini ta'minlashi, shuningdek, qonunlarni buzgan yoki sha'ni va qadr-qimmatiga dog' tushiradigan xatti-harakat sodir etgan tuman va shahar hokimlarini prezident o'z qarori bilan lavozimidan ozod etishga haqli ekaniga oid o'zgartirish kiritildi.

4. 2008-yil 25-dekabrda "Saylov to'g'risidagi qonun hujjatlari takomillashtirilishi munosabati bilan O'zbekiston Respublikasining ayrim qonunlariga o'zgartirish va qo'shimchalar kiritish haqida"gi qonun, yana o'sha 77-moddada: Bitta normaga o'zgartirish kiritildi. Konstitutsiyaning 77-moddasida Qonunchilik palatasi qonunga muvofiq saylanadigan bir yuz ellik deputatdan iborat bo'lishi belgilandi.

5. 2011 yil 18 aprelda "O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasini ayrim moddalariga o'zgartirish va qo'shimchalar kiritish to'g'risida(78, 80, 93, 96 va 98-moddalariga)"gi qonun: Konstitutsiyaning beshta normasiga o'zgartirish va qo'shimcha kiritildi. Bu o'zgartirish va qo'shimchalar prezident, qonun chiqaruvchi va ijro etuvchi hokimiyatlar o'rtasidagi vakolatlarning yanada mutanosib taqsimlanishini ta'minlash, siyosiy partiyalarning roli va ta'sirini kuchaytirish maqsadini ko'zlagan edi.

Qonun Oliy Majlis bosh vazir hisobotlarini eshitishi va muhokama qilishi tartibini belgiladi. Bosh prokuror o'rinbosarlarini tayinlash hamda ularni lavozimidan ozod etish to'g'risidagi prezident farmonlarini tasdiqlash Senatning mutlaq vakolatlaridan chiqarildi. Qolaversa, Prezident ijro etuvchi hokimiyatga rahbarlik qilishi haqidagi norma chiqarildi. Qonun bilan prezident viloyatlar hokimlarini hamda Toshkent shahar hokimini tayinlashi hamda lavozimidan ozod etishi bosh vazir taqdimiga binoan amalga oshirilish tartibi o'rnatildi. Bundan tashqari, bosh vazir nomzodi Qonunchilik palatasiga saylovda eng ko'p deputatlik o'rinlarini olgan siyosiy partiya yoki eng ko'p deputatlik o'rinlarini qo'lga kiritgan bir necha siyosiy partiya tomonidan taklif etilishi belgilandi. Bosh vazirga nisbatan ishonchsizlik votumi bildirish haqidagi norma mustahkamlandi. Nihoyat, 96-moddaga muhim o'zgartirish kiritildi: Prezident vazifasini bajarolmay qolgan holatda uning vazifa va vakolati vaqtincha Senat raisi zimmasiga yuklanadi. Uch oy ichida prezident saylovi tashkil etiladi va o'tkaziladi.

6. 2011-yil 12-dekabrda "O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 90-moddasiga tuzatish kiritish to'g'risida"gi qonun, yetti yildan besh yilga qaytish Bitta normaga tuzatish kiritildi. U prezidentning vakolat muddati yetti yildan besh yilga qisqartirilishi bilan bog'liq edi.

7. 2014-yil 16-aprel, "O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining ayrim moddalariga o'zgartirish va qo'shimchalar kiritish to'g'risida (32, 78, 93, 98, 103 va 117-moddalariga)"gi qonun oltita norma o'zgardi. Davlat organlarining faoliyati ustidan jamoatchilik nazoratini amalga oshirish tartibi qonun bilan belgilanishi to'g'risidagi norma kiritildi. Shuningdek, parlament nazoratini amalga oshirish Qonunchilik palatasi va Senatning birgalikdagi vakolati sifatida belgilandi.

MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC
SOLUTIONS

8. 2017-yil 6-aprel, “O‘zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasiga o‘zgartishlar va qo‘shimcha kiritish to‘g‘risida”gi qonun yettita normaga o‘zgartirish va qo‘shimcha kiritildi. Ular sud hokimiyatining chinakam mustaqilligini ta‘minlash maqsadida Sudyalari oliy kengashi hamda iqtisodiy va ma‘muriy sudlar faoliyatining huquqiy asosi mustahkamlanishi bilan bog‘liq edi.

9. 2017-yil 31-may, “O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining ayrim moddalariga o‘zgartishlar kiritish to‘g‘risida (80, 93, 108 va 109-moddalariga)”gi qonun to‘rtta norma o‘zgardi. Ekologiya va atrof-muhitni muhofaza qilish sohasida davlat boshqaruvi tizimini takomillashtirish, shuningdek, Konstitutsiyaviy sud mustaqilligini mustahkamlashga oid ayrim o‘zgartirish va qo‘shimchalar kiritildi.

10. 2017-yil 29-avgust, “Toshkent shahar xalq deputatlari tuman kengashlariga saylov to‘g‘risida”gi qonun Ikkita normaga o‘zgartirish va qo‘shimcha kiritildi. Jumladan, Toshkent shahri tarkibiga kiruvchi tumanlarga hokim tayinlanishi va lavozimidan ozod etilishi Toshkent shahar hokimi vakolatiga kirishi to‘g‘risidagi norma belgilandi.

11. 2018-yil 15-oktyabr, “Fuqarolar yig‘ini raisi saylovi takomillashtirilishi munosabati bilan O‘zbekiston Respublikasining ayrim qonun hujjatlariga o‘zgartishlar kiritish to‘g‘risida”gi qonun bitta norma o‘zgardi. Fuqarolar yig‘inlari o‘zini o‘zi boshqarish organlarida raisini va uning maslahatchilarini emas, balki faqat raisini (oqsoqolni) ikki yarim yil muddatga saylash tartibi kiritildi.

12. 2019-yil 18-fevral, “Xavfsizlik va mudofaa sohasidagi ba‘zi davlat organlari faoliyati takomillashtirilishi munosabati bilan o‘zbekiston respublikasining ayrim qonun hujjatlariga o‘zgartirish va qo‘shimchalar kiritish to‘g‘risida”gi qonun, MXX DXXga aylandi ikkita norma o‘zgardi. Bu o‘zgartirish O‘zbekiston Respublikasi Milliy xavfsizlik xizmatining nomlanishi O‘zbekiston Respublikasi Davlat xavfsizlik xizmatiga o‘zgarishi bilan bog‘liq.

13. 2019-yil 5-mart, “Hukumatni shakllantirish tartibi demokratlashtirilishi va uning mas‘uliyati kuchaytirilishi munosabati bilan O‘zbekiston Respublikasining ayrim qonun hujjatlariga o‘zgartirish va qo‘shimchalar kiritish to‘g‘risida”gi qonun uchta norma. Ularga ko‘ra, Vazirlar Mahkamasi a‘zolarini tasdiqlash va lavozimlaridan ozod qilish bosh vazirning Qonunchilik palatasi ma‘qullaganidan keyin kiritilgan taqdimiga binoan amalga oshirilish tartibi joriy etildi.

14. 2019-yil 4-sentyabr, “Saylov to‘g‘risidagi qonun hujjatlari takomillashtirilishi munosabati bilan O‘zbekiston Respublikasining ayrim qonun hujjatlariga o‘zgartirish va qo‘shimchalar kiritish haqida”gi qonun ikkita norma. 117-moddada sud muomalaga layoqatsiz deb topgan, og‘ir va o‘ta og‘ir jinoyat sodir etgani uchun sud hukmi bilan ozodlikdan mahrum etish joylarida saqlanayotgan shaxslargina saylovda ishtirok etmasligi, boshqa har qanday hollarda fuqarolarning saylov huquqlarini to‘g‘ridan to‘g‘ri yoki bilvosita cheklashga yo‘l qo‘yilmasligi to‘g‘risidagi o‘zgartirish kiritildi.

Prezident Shavkat Mirziyoyev Konstitutsiyaning qabul qilingan kuni munosabati bilan halqimizga yo‘llagan tabrigida Konstitutsiyaga o‘zgartirishlar kiritishni taklif

MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC
SOLUTIONS

qildilar. Prezident, inson huquqlarini himoya qilish bo'yicha amaldagi tizim samarasini oshirish maqsadida Konstitutsiyada bolalar mehnatiga yo'l qo'ymaslik, nogironlar, keksa avlod vakillarining huquqlarini ishonchli himoya qilish masalalari o'z aksini topishi kerakligini ta'kidlab o'tdilar.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasiga kiritilgan o'zgartishlar (1993–2023 yillar) Tarixiy o'zgarishlar bo'yicha qonunlar to'plami: lex.uz
2. 2023-yilgi Konstitutsiyaviy islohotlar va referendum bo'yicha rasmiy axborotlar O'zbekiston Respublikasi Markaziy saylov komissiyasi: saylov.uz
3. Prezident Shavkat Mirziyoyevning rasmiy murojaatlari va chiqishlari Prezident rasmiy sayti: president.uz
4. Konstitutsiyaviy komissiya faoliyati va xalq takliflarini yig'ish tizimi Fuqarolar takliflari uchun rasmiy platforma: meningkonstitutsiyam.uz
5. BMT Inson huquqlari umumjahon deklaratsiyasi (1948) Rasmiy matn: un.org
6. Oliy Majlis Qonunchilik palatasi va Senati qonunchilik faoliyati
Parlament portali: parliament.gov.uz
7. Amir Temur "Tuzuklar"i haqida ma'lumotlar Milliy ensiklopediya va ilmiy maqolalar ziyouz.com.

